TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 21096
Tarih : 09.11.2026

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

"Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" ve gerekçesi ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Cengiz ÇİÇEK
İstanbul Milletvekili
C. Çiçek

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	İnsan Haklarını İnceleme
Esas Komisyon	**Adalet**
Tarih: **10-11-2026**	Esas No:**2/4035**

09 Kasım 2026

09 [illegible] 2026
Kayıt: 1980406

GENEL GEREKÇE

Türkiye'de gözaltında zorla kaybetmeler, özellikle 1990'lı yılların en ağır insan hakları meselelerinden biri olarak bugün de hukuk sisteminin önünde durmaktadır. Aradan otuz yılı aşkın süre geçmiş olmasına rağmen çok sayıda kişinin akıbeti hâlen açıklanmamış; bedeni bulunan kişilerin öldürülmelerine ilişkin soruşturmalarda ise faillerin tespit edilmesi ve yargı önüne çıkarılması sağlanamamıştır.

Bugün karşı karşıya olunan mesele yalnızca geçmişte işlenmiş ağır fiillerin aydınlatılamaması değildir. Daha yakıcı sorun, yıllarca sonuçlandırılmayan soruşturmalarda geçen sürenin, bugün soruşturmanın kendisini sona erdiren bir gerekçeye dönüşmesidir.

Bir kişinin gözaltına alındığı veya kamu görevlilerinin denetim alanına girdiği belirtilmekte; ailesi yıllarca savcılıklara, emniyet birimlerine, adli tıp kurumlarına ve mahkemelere başvurmakta; buna karşın soruşturma etkili biçimde ilerlememekte, tanıkların zamanında dinlenmediği, resmi kayıtların araştırılmadığı veya maddi delillerin incelenmediği yönünde ciddi bilgiler ortaya çıkmaktadır. On yıllar sonra ise aynı dosyanın önüne bu kez "zamanaşımı" çıkmaktadır.

Bu durum, gözaltında zorla kaybetme dosyalarında zamanaşımını yalnız teknik bir ceza hukuku meselesi olmaktan çıkarmaktadır. Bir soruşturmanın sonuçlandırılmadığı yılların, daha sonra o soruşturmanın kapatılmasının gerekçesi hâline getirilemeyeceğinin kabul edilmesi, bu dosyalardaki temel yaklaşımı oluşturmaktadır.

Rıdvan Karakoç dosyası bu sorunun bugün ne kadar güncel olduğunu göstermektedir.

Karakoç'tan 15 Şubat 1995 tarihinden sonra haber alınamamıştır. Bedeni 2 Mart 1995'te Beykoz Bozhane Köyü yakınlarında bulunmuş; kimliği emniyet kayıtlarında ve parmak izi arşivlerinde bulunmasına rağmen "tanınmayan kişi" olarak işlem görmüş ve kimsesizler mezarlığına defnedilmiştir. Ailesi Karakoç'a ancak aynı dönemde kaybedilen Hasan Ocak'ı arayan ailenin Adli Tıp Kurumundaki fotoğrafları incelemesi sırasında ulaşabilmiş; cenaze 30 Mayıs 1995'te teşhis edilmiştir. 18 Eylül 2026 tarihinde İHD ve Cumartesi Anneleri/İnsanları, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturmada zamanaşımı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermesine karşı itirazda bulunmuştur. Açıklamada soruşturmada uzun yıllar esaslı işlem yapılmadığı, "daimî arama" yazıları dışında delillerin toplanmasına yönelik işlemlerin gerçekleştirilmediği belirtilmiştir.

Rıdvan Karakoç dosyasında ortaya çıkan sonuç önemlidir. Bir yandan ölümün koşulları, olası failler ve soruşturmanın eksiklikleri tartışılmaya devam ederken; diğer yandan soruşturmanın otuz yılı aşkın süre sonuçlandırılmamış olması zamanaşımı kararının dayanağı hâline gelmiştir.

Hasan Ocak dosyası ise aynı meselenin hem tarihsel hem de hukuki sürekliliğini göstermektedir.

Hasan Ocak 21 Mart 1995 tarihinde kaybolmuş; ailesinin haftalar süren arayışının ardından bedenine kimsesizler mezarlığında ulaşılmıştır. Hasan Ocak'ın kaybedilmesi ve ailesinin yürüttüğü arayış, 27 Mayıs 1995'te başlayan Cumartesi Anneleri/İnsanları buluşmalarının ortaya çıkmasında belirleyici olaylardan biri olmuştur. Hasan Ocak soruşturmasında 17 Ekim 2016 tarihinde zamanaşımı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiş, bu karar daha sonra yapılan itiraz üzerine kaldırılarak soruşturmanın genişletilmesine karar verilmiştir. TBMM'ye daha önce sunulan çalışmalarda da bu süreç kayıt altına alınmıştır.

Akıbeti hâlen bilinmeyen insanlar bakımından sorun daha da açıktır.

Kenan Bilgin 12 Eylül 1994 tarihinde Ankara'da kaybolmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 17 Temmuz 2001 tarihli İrfan Bilgin/Türkiye kararında, Kenan Bilgin'in Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesinde güvenlik güçlerinin elinde bulunduğunu

kabul etmiş; onun kaybolmasına ilişkin olarak yaşam hakkı, kişi özgürlüğü ve etkili başvuru hakkı bakımından ihlal tespit etmiştir. Mahkeme, soruşturmayı yürüten savcının olay tarihinde görev yapan polislerin listesini dahi temin edemediğine ve tanıklarla yüzleştirme yapılamadığına özellikle dikkat çekmiştir. Kenan Bilgin'in akıbeti ise bugün hâlâ açıklanmamıştır.

Bu tür bir dosyada hukuki sorun yalnız "kaç yıl geçtiği" değildir. Kişinin akıbeti açıklanmamışsa, zorla kaybetme fiilinin sona erip ermediği ve dolayısıyla zamanaşımının başlayıp başlamadığı ayrıca değerlendirilmek zorundadır.

Talat Türkoğlu dosyası da aynı güncelliği taşımaktadır. Cumartesi Anneleri/İnsanları, 4 Nisan 2026 tarihindeki açıklamalarında 1996 yılında kaybedilen Talat Türkoğlu'nun akıbetini yeniden sormuş ve zamanaşımının cezasızlığa dönüşmemesi talebinde bulunmuştur. Murat Yıldız, Mehmet Şirin Maltu ve Fehmi Tosun gibi dosyalar da 2025 ve 2026 boyunca aynı taleplerle yeniden kamuoyu gündemine gelmiştir.

Bu örneklerin ortak noktası, zorla kaybetmenin Türk Ceza Kanununda bağımsız bir suç olarak tanımlanmamış olmasıdır.

Mevcut hukukta bu olaylar kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, kasten öldürme, işkence veya diğer suç tipleri üzerinden ele alınmaktadır. Oysa zorla kaybetmeyi bu suçlardan ayıran belirleyici unsur, kişinin yalnızca özgürlüğünden yoksun bırakılması değildir. Özgürlükten yoksun bırakmanın ardından bunun inkâr edilmesi veya kişinin nerede olduğunun ve başına ne geldiğinin gizlenmesi, zorla kaybetmenin kendine özgü niteliğini oluşturur.

Bu nedenle uluslararası hukuk, zorla kaybetmenin devam eden niteliğine özel önem vermektedir. Birleşmiş Milletler Herkesin Zorla Kaybedilmeye Karşı Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi, zorla kaybetmeyi devlet görevlileri veya devletin yetkilendirmesi, desteği ya da muvafakatiyle hareket eden kişilerin gerçekleştirdiği özgürlükten yoksun bırakmanın ardından bu fiilin inkâr edilmesi veya kişinin akıbetinin ya da bulunduğu yerin gizlenmesi olarak tanımlamaktadır. Türkiye bu Sözleşmeye taraf değildir; ancak Sözleşmedeki tanım ve zorla kaybetmenin devam eden niteliğine ilişkin yaklaşım uluslararası insan hakları hukukundaki temel referanslardan biridir.

Türk Ceza Kanununun 66'ncı maddesinin altıncı fıkrası da kesintisiz suçlarda zamanaşımının kesintinin gerçekleştiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağını düzenlemektedir. Buna rağmen zorla kaybetmenin bağımsız suç olarak tanımlanmaması, bu kuralın gözaltında kaybetme dosyalarında nasıl uygulanacağı konusunda ciddi bir belirsizlik yaratmaktadır.

Teklifin birinci maddesi bu boşluğu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Zorla kaybetme bağımsız bir suç olarak tanımlanmakta; suçun, kaybedilen kişinin özgürlüğüne kavuşmasına veya akıbeti ve bulunduğu yerin gerçeğe uygun biçimde ortaya çıkarılmasına kadar devam ettiği açıkça düzenlenmektedir. Suçun ağırlığı ve devam eden niteliği nedeniyle bu suç bakımından dava zamanaşımı öngörülmemektedir.

Bununla birlikte geçmişte işlenmiş ve zamanaşımı süresi yürürlükteki hukuk uyarınca gerçekten dolmuş fiiller bakımından Anayasanın 38 inci maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ile aleyhe kanunun geçmişe yürümezliği ilkeleri gözetilmek zorundadır. Anayasanın 38 inci maddesi, bu güvenceyi suç ve ceza zamanaşımı bakımından da açıkça tanımaktadır.

Bu nedenle teklif, geçmişte dolmuş bir zamanaşımı süresini yeni bir kanunla geriye dönük olarak ortadan kaldırdığı iddiasına dayanmamaktadır.

Bunun yerine ikinci maddeyle, geçmişte veya bugün yürütülen gözaltında zorla kaybetme soruşturmalarının otomatik biçimde zamanaşımıyla kapatılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Savcılık, zamanaşımı kararı vermeden önce kişinin akıbetinin ortaya çıkıp

çıkmadığını, isnat edilen fiilin kesintisiz suç niteliğini, zamanaşımının hangi tarihte başladığını ve süreyi etkileyen işlemleri ayrı ayrı değerlendirmek zorunda olacaktır.

Böylelikle zamanaşımı yalnız takvim üzerinden hesaplanan mekanik bir süre olmaktan çıkarılacak; gözaltında zorla kaybetme dosyasının özgün hukuki niteliği dikkate alınacaktır.

Gözaltında zorla kaybetme fiilini hukukta adı bulunan bağımsız bir suç hâline getirmek; kişinin akıbeti gizli kaldığı sürece suçun devam ettiğini açıkça düzenlemek; bundan sonraki zorla kaybetmeleri zamanaşımının koruması altına sokmamak ve halen açık dosyalarda zamanaşımı kararı verilmeden önce kaybetmenin devam eden niteliğinin gerçekten incelenmesini güvence altına almaktır.

Otuz yılı aşkın süredir aynı dosyalarda aynı soruların cevapsız kalması, zamanaşımını yalnız geçen zamanın sonucu olarak değerlendirmeyi mümkün kılmamaktadır. Hukukun görevi, geçen zamanı dosyayı kapatmanın kolay gerekçesine dönüştürmek değil; kişinin akıbetini ortaya çıkarmak ve cezai sorumluluk koşulları mevcutsa sorumluların yargı önüne çıkarılmasını sağlamaktır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Maddeyle zorla kaybetme fiilinin Türk Ceza Kanununda bağımsız suç olarak düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Suçun temel unsurları; kişinin kamu görevlisi veya devletle belirli bir bağlantı içinde hareket eden kişi tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılması, bu fiilin ardından özgürlükten yoksun bırakmanın inkâr edilmesi veya kişinin akıbeti ya da bulunduğu yer hakkında gerçeğe uygun bilgi verilmemesidir.

Zorla kaybetmenin diğer hürriyete karşı suçlardan ayrılan temel özelliği, özgürlükten yoksun bırakmayı izleyen inkâr ve gizleme durumudur. Bu nedenle suçun, kişinin özgürlüğüne kavuştuğu veya akıbeti ile bulunduğu yerin yetkili makamlar tarafından gerçeğe uygun biçimde tespit edildiği ana kadar devam ettiği açıkça düzenlenmektedir.

Suçun niteliği dikkate alınarak dava zamanaşımının işlememesi öngörülmektedir.

MADDE 2- Maddeyle gözaltında zorla kaybetme iddialarına ilişkin soruşturmalarda zamanaşımı kararlarının salt olay tarihinden hareketle verilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Zamanaşımı nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmeden önce isnat edilen fiilin kesintisiz suç niteliği, kişinin akıbetinin ortaya çıkıp çıkmadığı, zamanaşımının başlangıç tarihi ve zamanaşımını etkileyen işlemlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi zorunlu hâle getirilmektedir.

Düzenleme mevcut zamanaşımı sürelerini geçmişe dönük olarak uzatmamakta; yürürlükteki zamanaşımı hükümlerinin gözaltında zorla kaybetme dosyalarının özgün niteliği dikkate alınarak gerekçeli ve denetlenebilir biçimde uygulanmasını amaçlamaktadır.

MADDE 3- Yürürlük maddesidir.

MADDE 4- Yürütme maddesidir.

TÜRK CEZA KANUNU VE CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 109 uncu maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 109/A maddesi eklenmiştir.

"Zorla kaybetme

MADDE 109/A- (1) Kamu görevlisi veya devletin yetkilendirmesi, desteği ya da muvafakatiyle hareket eden kişi tarafından bir kimsenin gözaltına alınması, tutulması, kaçırılması veya başka suretle hürriyetinden yoksun bırakılmasının ardından, bu fiilin inkâr edilmesi veya kişinin akıbeti ya da bulunduğu yer hakkında gerçeğe uygun bilgi verilmemesi suretiyle kişinin hukukun koruması dışına çıkarılması hâlinde fail, on beş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Zorla kaybetme suçu, hürriyetinden yoksun bırakılan kişinin özgürlüğüne kavuştuğu veya akıbeti ile bulunduğu yerin, ölmüş ise cesedinin veya kalıntılarının bulunduğu yerin yetkili makamlarca gerçeğe uygun biçimde tespit edildiği tarihe kadar devam eder.

(3) Bu suçtan dolayı dava zamanaşımı işlemez."

MADDE 2- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 172 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"(4) Bir kimsenin kamu görevlisi veya devletin yetkilendirmesi, desteği ya da muvafakatiyle hareket eden kişiler tarafından hürriyetinden yoksun bırakılmasının ardından bu durumun inkâr edildiği veya kişinin akıbetinin ya da bulunduğu yerin açıklanmadığı iddiasına ilişkin soruşturmalarda, dava zamanaşımı nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmeden önce; fiilin kesintisiz suç niteliği taşıyıp taşımadığı, kişinin akıbetinin ve bulunduğu yerin tespit edilip edilmediği, zamanaşımının hangi tarihte başladığı ve zamanaşımını durduran veya kesen işlemler kararda ayrı ayrı ve gerekçeli olarak gösterilir. Bu hususlar değerlendirilmeden dava zamanaşımı nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilemez."

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.